

різних міжнародних громадських і культурних організацій з метою пропаганди національної мови. Це надзвичайно важливо, оскільки підкреслює унікальність і неповторність кожної мовно-культурної моделі.

Геокультурний ландшафт України представлений різними історично-культурними ареалами (Слобожанщина, Галичина, Північна Буковина, Закарпаття, Крим), мовна, етнічна та конфесійна ідентичність яких не підкріплена чіткою територіальною локалізацією. В цих регіонах ставлення до національних традицій є неоднозначним, вони характеризуються різною мірою національної свідомості. Все це актуалізує для України і проблему регіональної ідентичності.

Подвійна ідентичність, обумовлена мовною біполярністю, є постійним джерелом напруження в Україні. Неспівпадіння етнічної належності з мовною самоідентифікацією є серйозною етнополітичною проблемою. Мова перетворюється на значно більш сильний ідентифікатор, ніж етнос як такий.

Подвійна ідентичність українського суспільства може призвести до заперечення національних цінностей, спричинити культивування презирливого ставлення до всього національного в окремих регіонах України. Звідси випливає необхідність формування власної концепції регіональної ідентичності на основі загальноєвропейських правил і демократичних норм, адаптованих до українських суспільних реалій, і розробки дієвого правового механізму для забезпечення їх практичної реалізації.

*Лозниця С. А. – канд. філос. н.
(Київ, Ін-т філософії)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Обґрунтування європейського вибору України потребує з одного боку детального вивчення ментальних та культурних особливостей спільнот, які позначають поняттям “європейськість”. З іншого боку, зважаючи на складне становище нашої держави, породжене культурно-історичною спадщиною, зокрема, тривалою політикою національної та культурної уніфікації стосовно України, нагальним постає звернення до поняття національної ідентичності.

Поняття “Європа” в соціокультурному аспекті, як відомо, ґрунтується на таких концептах як Античність, Середньовіччя, Просвітництво, Новий та Новітній час. Найістотніша парадигма європейської культури була закладена християнізованим платонізмом, згідно з якою становище людини з’ясовується через виявлення її місця у площині “людина-Бог”, що була домінуючою упродовж таких історичних періодів як Античність та Середньовіччя. Згідно з цією традицією земний світ недосконалий, “юдоль печалі” і лише надчуттєвий світ (Платон) чи Царство Небесне

(християнство) є абсолютною досконалістю, межею до якої повинна прагнути людина у цьому земному житті.

Принципово інший погляд на життя та призначення людини привносить Просвітництво, проголошуючи ідею суспільного виховання і виокремлюючи фактори розвитку — спадковість, середовище, виховання. Заміна “сакральної” суспільності на суспільність світську суттєвим чином позначилась на концепції людини та суспільства і була однією із причин появи “розчаклованої” культури Заходу.

Наступна суттєва домінанта європейської культури пов'язана з критикою культури та з'ясуванням становища людини у десакралізованому світі. Якщо середньовічна людина вбачала у природі витвір Бога, дослідження якого є справою гріховною, то у Новий час природа стає винятково об'єктом підпорядкування та використання. Раціоналізація міжлюдських стосунків, що була закладена ще у добу Просвітництва з експериментальним дослідженням природи в епоху Нового часу стала потужною силою, що спрямовувала філософську думку. Прикметні ознаки критики культури подаються у ревізії християнської традиції, здійсненої насамперед Фрідріхом Ніцше, яка полягає у його “переоцінці цінностей”, тобто заміні всього того, що до цих пір вважалося мірилом істинного і цінного. Зміна вектору сприйняття людиною світу з небесного до земного та проголошення Ніцше фундаментальною настановою всього суцього волю до влади суттєвим чином позначилося на подальших концепціях. Воля до влади як основоположний принцип набув принципово нового значення у маніпуляційних технологіях, зокрема у практиці тоталітарних систем.

XX століття — епоха нечуваних раніше тоталітарних режимів і політичних “чисток” з новою силою поставила питання про національну консолідацію та толерантність. Тому важливим постає визначення таких понять як “нація”, “національна ідентичність” та відокремлення їх від фальсифікацій та спекуляцій. Звертаючись до цих понять ми побачимо, що чимало дослідників пов'язують процес самоусвідомлення нації з появою національної держави: “Розвиток національної самосвідомості в Західній Європі настільки тісно пов'язано з розвитком держави, що цей процес просто розглядають як виникнення національної держави” [1, 80].

Зауважимо, що модель західної національної держави передбачає, що територія, політична структура, етнічність, мова й культура мають бути одним цілим. Звернувшись до історії ми побачимо, що більшість сучасних націй не лише стали наслідком природного розвитку, але також свідомо формувалися інтелектуалами та політиками. Так, скажімо, якщо лідери вже існуючих націй могли ґрунтуватися на національно-політичних структурах та розвинутих національних мовах та культурах, то завдання лідерів нових націй, полягало у розробці єдиного письма, створенні літе-

ратури і, водночас, переконуванні людей у тому, що вони належать до однієї нації [Див.: 1, 82-83].

Спроба окремих політичних лідерів розколоти суспільство України на нещодавніх президентських виборах підтверджує необхідність та нагальність консолідації нашого суспільства у формуванні єдиної національної ідентичності.

Література:

1. Когут З. Коріння ідентичності: студії з ранньомодерної та модерної історії України / Пер. з англ. – К.: Критика, 2004. – 352 с.

*Луценко О.А. – канд. філос. н.
(Суми, СДПУ)*

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Як відомо, Україна прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя. Але демократичний розвиток європейських країн другої половини ХХ сторіччя невіддільний від суттєвих перетворень у гендерній свідомості та гендерних відносинах їхніх громадян. Після проголошення незалежності Україна обрала орієнтиром свого розвитку демократичне суспільство, яке означає рівні можливості для всіх громадян незалежно від соціального стану, етнічного походження, статі. Одним із принципів існування сучасного демократичного громадянського суспільства є формування суспільства гендерної рівності.

Гендерна рівність трактується як рівний соціальний стан, незалежність, відповідальність й участь обох статей у всіх сферах суспільного й приватного життя. Центральною ідеєю гендерної рівності є ідея рівної всеосяжної участі жінок і чоловіків у житті суспільства.

При розробці ООН щорічного Звіту про людський розвиток в країні одним з найважливіших критеріїв, який приймається до розгляду, є **Ступінь Гендерного розвитку (СГР)**. Це складний коефіцієнт, який включає три перемінні, що відбивають участь жінок в прийнятті політичних рішень, їх професійні можливості та рівень заробітної платні. В середині 90-х рр. СГР в Україні дорівнював 0,36, а в перші роки третього тисячоліття 0,411 і наша країна посідала 65 місце серед 78 країн, для яких він розраховувався.

Отже, Україна перебуває тільки на початку формування гендерної демократії і творення нової суспільної і політико-державної системи, в якій чоловіки і жінки розглядаються як рівні суб'єкти.

Українські гендерологи стверджують, що стереотипи масової свідомості сьогодні стають одним із найпотужніших чинників, що заважають